Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ieteikumi pieaugušo no nelabvēlīgas vides iekļaušanai izglītībā

Projekts **ODEon** - "Atvērtība dažādībai kopienas izglītībā"

(Nr. 2016-1-LV01-KA204-022704)

Rīga, Pafosa, Ferrāra, 2017

Ievads

Ieteikumu izstrādes mērķis bija apkopot pieejas un risinājumus, kas ļauj iesaistīt izglītībā pieaugušos no dažādām nelabvēlīgām grupām. Kā zināms, tieši cilvēki ar zemu prasmju līmeni, cilvēki, kas strādā zemu atalgotu darbu un līdzīgu grupu pārstāvji ir vismazāk motivēti mācīties. Izglītības piedāvājuma dažādošana un kvalitātes paaugstināšana šo situāciju nemaina. Ir nepieciešama dziļāka izpratne par iemesliem, kas izraisa šķēršļus uzsākt mācības, un idejas, kā šos šķēršļus apiet.

Projektā ODEon tika izveidota trīs organizāciju no trim valstīm stratēģiskā partnerība. Tās ir: Kurzemes plānošanas reģions (Latvija), nevalstiskā organizācija OPEI (Kipra) un sociālais teātris NUCLEO (Itālija). Partnerību vienoja uzskats, ka pieaugušajiem no nelabvēlīgas vides nepieciešams kopienas atbalsts. Kopiena ir vistuvākā un pieejamākā atbalsta vide. Kopiena atšķirībā no atsevišķiem projektiem un programmām spēj sniegt šo atbalstu nepārtraukti, kas ir ļoti būtiski cilvēkiem ar zemu motivāciju. Savukārt, viens no pieaugušo izglītības mērķiem ir cilvēku integrācija sabiedrībā, tātad arī kopienā. Līdz ar to jautājums par pieaugušo iesaisti izglītībā projekta ietvaros tika risināts kā cilvēku no nelabvēlīgām sociālajām grupām un viņu kopienas mijiedarbības iespēju jautājums.

Projektā izkristalizējās katra partnera pieejas specifika un tās priekšrocības.

Kiprā pieaugušo izglītība ir organizēta ar vajadzību pieeju, maksimāli vienkāršotā procesā, izvairoties no liekas birokrātijas, paļaujoties uz izglītības sniedzēju iniciatīvu, veidojot uz savstarpēju uzticēšanos balstītu sadarbību starp valsts institūcijām un pieaugušo izglītības īstenotājiem.

Itālijā nopietns spēlētājs pieaugušo izglītībā ir sociālais teātris, kurš praktizē drāmas metodi dažādos tās veidos darbā ar migrantiem, ieslodzītajiem, garīgi slimiem cilvēkiem un citām pieaugušo mērķauditorijām. Teātra aktivitātes veic priekšdarbus cilvēku iesaistei izglītībā – ceļ pašapziņu, sekmē brīvības izjūtu un pašrealizācijas motivāciju, kā arī piederību kopienai.

Latvijā pieaugušo iesaistei tiek izmantotas kopienas kultūrvēsturiskās tradīcijas, tiek veicināta dažādu sociālo grupu pašorganizēta izglītošanās. Iesaistot cilvēkus viņu problēmu risināšanā, tiek vairota ticība saviem spēkiem , vēlme mācīties, attīstīties un pilnveidot savu un apkārtējo dzīvi.

Šo ieteikumu pamatā ir nevis atsevišķu partneru pieredzes apkopojums, bet partneru vienotā izpratne par grūtībām un to novēršanas iespējām.

1. attēls. Projekta ODEon dalībnieki Latvijas mācību sesijā

Vispārēji ieteikumi pieaugušo iesaistei izglītībā

- Organizēt aktivitātes kopienas integrācijai, kuras balstās kopīgās vērtībās un kopīgu problēmu risināšanā.

- Iesaistīt pieaugušo izglītības īstenošanā vairāk nevalstiskā sektora izglītības sniedzēju, kuri pārzina vietējās vajadzības.

- Izglītības pakalpojumu sniegšanai pieaugušajiem no nelabvēlīgas vides rīkot atvērtos projektu konkursus, atbalstot sniedzēju radošumu un iniciatīvu.

- Atbalstīt sociālo teātru veidošanos un darbību.

- Vietējo pašvaldību līmenī veidot iedzīvotāju iniciatīvu centrus. Apzināt kopienas resursus izglītības atbalstam un īstenošanai un koordinēt to sadarbību.

- Pieaugušo iesaistei izmantot vietējās kultūrvēsturiskās tradīcijas un veidot jaunas, multikulturālas.

- Attīstīt informēšanas kanālus un dažādot informācijas sniegšanas veidus, lai tā sasniegtu katru.

- Specializēt izglītības piedāvājumu konkrētas mērķauditorijas vajadzībām, kuru izpēta tiek iepriekš veikta.

- Nodrošināt pieaugušo mūžmācīšanās nepārtrauktību. Veidot aktivitāšu kompleksu, kura rezultātā pakāpeniski pieaug pieaugušā pašapziņa, veidojas mācību motivācija un pirmie mācību panākumi rosina iesaistīties izglītībā turpmāk.

- Apliecināt indivīda un grupu piederību un devumu kopienai, lai stiprinātu viņu turpmākās izaugsmes nolūkus. Attīstīt kopienas kā izglītības atbalsta vides funkciju.

Ieteikumi pieaugušo mērķgrupu iesaistei izglītībā

Projektu uzsākot, partneri noskaidroja, kādas nelabvēlīgā vidē esošu pieaugušo mērķgrupas katrai valstij ir aktuālas. Rezultāti apkopoti 1.tabulā. Ar "+ " apzīmēts, ka šai valstij mērķgrupa ir aktuāla. Šis apkopojums balstās projekta partneru subjektīvajā pieredzē, tam nav statistiski pamatots raksturs.

N.p.k.	Mērķgrupa	Latvija	Kipra	Itālija
1.	Cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem	+	+	+
2.	Cilvēki ieslodzījuma vietās un no tām atbrīvotie			+
3.	Migranti un bēgļi	+	+	+
4.	Jaunās vientuļās mātes	+		+
5.	Personas ar fizisko spēju traucējumiem	+	+	
6.	Seniori (vecāka gadagājuma cilvēki)	+	+	+
7.	Vājredzīgie	+		+
8.	Attālinātās lauku teritorijās dzīvojošie	+	+	
9.	Mazkvalificēti darbinieki		+	
10.	Personas ar autismu	+	+	

1.tabula. Pieaugušo no nelabvēlīgas vides aktuālās mērķgrupas

Tabulā redzams, ka vairākas mērķgrupas ir aktuālas visās projekta valstīs: cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem, migranti un bēgļi, seniori. Savukārt, cilvēkus ieslodzījuma vietās un no tām atbrīvotos par aktuāliem uzskatīja tikai Itālijas partneris, bet mazkvalificētus darbiniekus – Kipras partneris. Arī kopīga mērķgrupas aktualitāte nenozīmē, ka valstīm ir līdzīga situācija. Tā, migranti un bēgļi ir ļoti aktuāla grupa Itālijā, kur ir liels bēgļu pieplūdums un tiek īstenotas speciālas izglītojošas programmas. Latvijai un Kiprai tā ir vairāk potenciāla aktualitāte. Kiprā atsevišķi bēgļi ir iesaistīti programmās, taču tās ir vispārējās, nevis bēgļiem īpaši izstrādātas. Neskatoties uz šīm atšķirībām, partneriem diskusiju gaitā izveidojās vienota izpratne par aktuālo mērķgrupu problemātiku. Mācību sesijās tika izvēlētas 4 aktuālākās mērķgrupas un projekta dalībnieki jauktās grupās analizēja šķēršļus, kas traucē dotās grupas pārstāvjiem iekļauties izglītībā, un noteica iespējamos risinājumus. Turpinājumā sniegti pēc šāda principa veidoti ieteikumi darbam ar četrām mērķgrupām.

Mērķgrupa: cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem

Problēmas	Ieteikumi
Cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem trūkst iniciatīvas un pārliecības par saviem spēkiem. Viņiem raksturīga pasīva attieksme, viņi gaida, kad citi atrisinās viņu problēmas	Pašapziņas un pašpārliecības veicināšanai praktizēt drāmas metodi, veidot teātra grupas. Nodot atbildību par sevi pašiem grupas dalībniekiem, pilnveidot viņu sociālās prasmes. Veidot individuālos attīstības plānus, balstoties uz personas spēju SVID analīzi un akcentējot viņu stiprās puses. Piemēram, meitenei kā stiprā puse tika noteikta spēja zīmēt 3D formātā. Ar savu 3D redzējumu viņa var strādāt kā arhitekta palīgs.
Pedagogiem, kas strādā ar šo mērķauditoriju, ir nepietiekamas metodiskās kompetences.	Īstenot profesionālās pilnveides programmas pieaugušo pedagogiem. Iekļaut šajās programmās kā pasniedzējus mērķgrupas pārstāvjus. Programmas saturā paredzēt vieglās valodas apguvi.
Pedagogiem ir distancēta attieksme pret mācību dalībniekiem, viņiem trūkst pozitīvas gaidas par rezultātiem	Uz laiku samainīt vietām pedagogus ar klausītājiem, lai pedagogi būtu atkarīgi no klausītāju vadības un varētu iejusties viņu ādā, izprast šo cilvēku pozitīvās iespējas.
Notiek pedagogu "izdegšana" darbā	Nodrošināt pedagogiem regulāras izglītības aktivitātes, kas vērstas uz personības potenciāla apzināšanos un personības virzību, dažādu sociālo lomu izdzīvošanu un līdzsvarošanu, emocionālās inteliģencs attīstību.

Mērķgrupa: migranti

Problēmas	Ieteikumi
Vietējās pašvaldības iestādes īsteno formālu pieeju. Netiek rūpīgi pētītas migrantu kompetences un spējas, lai izstrādātu integrācijas plānu, kas būtu maksimāli tuvs noteiktas personas vajadzībām un mērķiem.	Izstrādāt protokolu, kas palīdzētu pašvaldībām iegūt informāciju par migrantu kompetencēm un izstrādāt efektīvāko integrācijas plānu. Piemēram, aptaujas, teorētiskie un praktiskie testi, stažēšanās iespējas.
Migrantiem ir grūtības apgūt jaunu valodu. Trūkst pārliecības par sevi, lai runātu pieņemošās valsts valodā	Praktizēt valodu neformālās grupās, kā piemēram ģimenēs, bezpeļņas organizācijās, pašvaldībās. Palīdzēt iegūt pārliecību par sevi, izmantojot teātra grupas, mākslas darbus, kultūru un amatniecību
Tradicionālās mācību metodes (lekcijas, semināri u.c.) ir neefektīvas migrantu iekļaušanai.	Savlaicīgi izzināt mācību dalībnieku prasmes, mērķus un mācīšanās tradīcijas. Izmantot dažādas mācību formas, lai stimulētu mācīšanos un praktisko darbību. Piemēram, teatrālās nodarbības, praktiskā darbība.
Migrantu integrāciju kavē uzņemošās valsts iedzīvotāju negatīvie stereotipi	Mazināt negatīvos stereotipus ar pieredzes apmaiņas un kultūras iniciatīvu palīdzību.
Uzņemošajās valstīs migrantu pieredze un izglītība netiek pienācīgi novērtēta, kas rada šķēršļus viņiem iekļauties sabiedrībā un darba tirgū. Izglītības atzīšanas noteikumi nav pielāgoti migrantu izglītības validācijai.	Veidot elastīgu izglītības atzīšanas praksi migrantiem. Izstrādāt metodiku pieredzē apgūto prasmju noteikšanai. Izvērtēt un iekļaut validējamās izglītības saturā prasmes, kas nepieciešamas dzīves veida maiņai, pārcelšanos uz citu valsti un adaptējoties citā kultūrā. Izstrādāt un izsniegt izglītības dokumentus, kas apliecina migrantu praktiskās kompetences.

Pedagogiem ir nepietiekamas kompetences darbam ar migrantiem	Organizēt kursus par dažādām kultūrām, veicināt apmaiņas pasākumus ar citu valstu pedagogiem. Iekļaut pedagogu tālākizglītības programmās tēmu par . alternatīvām izglītības praksēm.

Mērķgrupa: cilvēki no attālām lauku teritorijām ekonomiski un sociāli nelabvēlīgās situācijās

Problēmas	Ieteikumi
Vāja komunikācija starp pasniedzējiem un mācību dalībniekiem. Pasniedzēji nejūt auditoriju, viņiem ir nepietiekams entuziasms	Savlaicīgi gatavot pasniedzējus, veidot viņiem izpratni par lauku reģioniem un teritorijām (par iedzīvotājiem, līdzekļiem, ietekmi). Attīstīt pedagogu jūtīgumu uz problēmām, lai viņi spētu uztvert klausūtāju uzvedībā izpaustos impulsus un operatīvi un konstruktīvi uz tiem atbildēt. Organizēt interaktīvus kursus, lai panāktu aktīvāku klausītāju iesaisti mācībās. Nodarbību laikā pasniedzējiem un mācību dalībniekiem laiku pa laikam mainīties vietām, lai uztvertu procesu no cita skatu punkta un padarītu šo skatu punktu sev saprotamāku.
Lauku iedzīvotāji baidās no jaunā. Viņiem ir daudz aizspriedumu.	Sekmēt kopienas aktīvo locekļu sadarbību, atbalstīt viņu izglītības aktivitātes. Lai ar pozitīvā piemēra spēku mainītu pārējo attieksmi pret jauno. Integrēt mācību nodarbībās kritiskās domāšanas un problēmu risināšanas prasmes.
Cilvēki no attālām lauku teritorijām ekonomiski un sociāli nelabvēlīgās situācijās neuzskata, ka izglītība viņiem varētu būt noderīga	Apzināt lauku kopienas sadzīves, sociālās un ekonomiskās vajadzības un organizēt mācības ar praktiski noderīgu saturu. Piemēram, ģimenes uzņēmējdarbībai noderīgas programmas. Attīstīt karjeras konsultēšanas pakalpojumus laukos, integrēt tos kopienas sadzīves aktivitātēs.
Cilvēki neinteresējas par izglītības iespējām, viņi nepārzina brīvi pieejamo piedāvājumu	Izmantot laukos efektīvus komunikācijas kanālus informācijas sniegšanai, lai tā nonāktu pie katra. Veikt dzīvo skaidrošanas, pārliecināšanas un iedvesmošanas darbu.
Laukos ir ierobežots izglītības piedāvājums	Izvērtēt bibliotēku, muzeju, kultūras centru, Saieta namu un kultūrizglītības iestāžu iespējas iedzīvotāju zināšanu un prasmju pilnveidē. Sekmēt šo iestāžu īstenoto izglītības aktivitāšu attīstību. Nodarbības muzejos, atvētās lekcijas bibliotēkās u.c.

Mērķgrupa: vecāka gadagājuma cilvēki (seniori)

Problēmas	Ieteikumi
Gados vecāki cilvēki attālinās no aktīvajiem sociālajiem procesiem. Jaunā dzīve un jaunie cilvēki nav īsti saprotami un pieņemami.	Izveidot grupas, kurās dažādu paaudžu pārstāvji var dalīties ar zināšanām. Seniori var mācīt jaunajai paaudzei ikdienā noderīgas lietas (salabot riteni, dārzkopības aktivitātes, vienkārši galdnieku/namdaru darbi). Jaunās paaudzes pārstāvji var palīdzēt ar mobilo tālruņu izmantošanu, interneta un skaipa lietošanu, u.ttl. Jauniešiem ir lielāka pašapziņa un mērķtiecība, viņi spēj labāk iegaumēt faktus. Vidējās paaudzes pārstāvji ir atbildīgāki un pievērš lielāku uzmanību detaļām. Gados vecākiem cilvēkiem nepieciešama reintegrācija, jo viņi ir pasīvāki un mazāk elastīgi. Ideālā gadījumā jāveido dažāda vecuma grupasi, lai palielinātu katras stiprās puses un kompensētu vājās.
Vecāka gadagājuma cilvēkiem trūkst vēlēšanās piedalīties pieaugošo izglītībā un sabiedriskās aktivitātēs	Organizēt izglītojošus pasākumus ārpus izglītības iestādēm. Sākt ar to, ka iesaistīt seniorus prakstiskos kursos, kur viņi jūtas ērtāk. Iepazīšana ar skolas vidi un pozitīvā pieredz ļaus vieglāk viņus iesaistīt turpmākos kursos. Organizēt aktivitātes pēc interešu grupām, pēc viņu pašu vēlmēm un kad tas ir nepieciešams. Veidot interešu grupas senioriem – dejas, māksla, mūzika, u.c.
Seniori bieži saskaras ar praktiskām problēmām, kas traucē viņiem iesaistīties izglītībā.	Praktiskās problēmas (piemeram, man ir grūti apmeklēt skolu, jo tā ir pārāk tālu, pārāk vēlu...) var risināt, izmantojot brīvpratīgo tīklu, kura dalībnieki var piedāvāt transporta pakalpojumus. Tas pats attiecas uz fiziskām problēmām. Senioriem noteikt minimālo dalības maksu, no 5 līdz 10 eiro gadā. Attīstīt senioru brīvpratīgo darbu. Seniori, kuri darbojas kā brīvpratīgie, saņem praktisku atbalstu – biļetes uz koncertiem, vietu pasākumos vai izbraukumos. Ar pieaugušo izglītības centru, senioru klubu u.c. palīdzību organizēt senioru brīvprātīgo apmaiņas braucienus uz citām valstīm. Izmantot sociālās uzņemējdarbības iespējas (piemēram, dāmas šuj apģērbus, segas)

Partneru pieredzes metodes pieaugušo iesaistei

1. Pieaugušo izglītības organizācija sabiedriskajos centros - Nīcas novada pieredze

Nīcas novads atrodas Latvijas dienvidrietumos pie jūras. Nīcas novads sastāv no 9 ciemiem , kopumā tajā dzīvo ap 3500 iedzīvotāju. Galvenā pieaugušo mērķauditorija ir attālinātās lauku teritorijās dzīvojoši cilvēki. Lai iesaistītu viņus izglītībā, Nīcas centrā darbojas Pieaugušo izglītības centrs, kurš organizē dažādus seminārus un kursus. Taču uz tiem ir grūtības nokļūt attālo ciemu iedzīvotājiem. Lai nodrošinātu plašāku pieaugušo iesaisti izglītībā, novada pašvaldība ir izveidojusi sabiedriskos centrus. Nīcas novadā tādi ir divi – Kalnišķu ciemā un Jūrmalciemā, un tie darbojas jau vairāk par pieciem gadiem. Top arī jauns sabiedriskais centrs Grīnvaltos. Centri darbojas ar Nīcas novada domes atbalstu Sabiedriskajos centros ir pieejama bibliotēka, reizi vai divas reizes mēnesī tur pieņem ārsts. Bez tam ir pieejami datori un printēšanas iespējas. Centrus vada pašu izveidots aktīvs. Dalībnieki pārrunā vajadzības, izvirza idejas un plāno aktivitātes. Sabiedriskie centri aktīvi iesaistās projektos, pateicoties kuriem ir iegādājušies gan sporta inventāru, gan ir izveidotas dažādas piebūves sabiedrisko centru tuvumā – lapene, ugunskura vieta. Notiek arī fiziskās aktivitātes. Sabiedriskie centri iesaistās novada kultūras dzīvē. Šogad sabiedriskie centri organizēja ”Reņģu svētki Jūrmalciemā”, „Seno ugunskuru nakts Jūrmalciemā”, „Sēņošana kopā ar mikologu”. Sabiedriskie centri draudzējas savā starpā un dalās pieredzē. Centros notiek arī dažādas nodarbības - šūšana, adīšana, dekupāža, pērļošana un citas. Tās ir neformālās un informālās izglītības aktivitātes, kas tiek īstenotas centru darbībā.

Sabiedriskie centri var darboties tikai tad, ja ir cilvēki, kas vēlas kaut ko darīt, vēlas būt aktīvi. Šie ciemi, kuros darbojas sabiedriskie centri, nejūtas atstumti, bet tieši otrādi, piederīgi novadam. Viņi tiek augstu novērtēti, jo ir atbalsts un palīgs arī Nīcas novada domei. Sabiedrisko centru darbība ir labās prakses piemērs cilvēku iesaistei kopienu izglītībā.

2. attēls. Jūrmalciema sabiedriskais centrs

2. Dvēseles veldzes dārzs neredzīgajiem

Piemērs, ar kuru lepojamies Kurzemes reģionā, ir Liepājas Neredzīgo biedrība. Zaudējot redzi, cilvēkam it viss ir jāmācās no jauna, sākot no elementārām iemaņām. Tam klāt nāk depresīvs noskaņojums un nošķirtības sajūta. Lai palīdzētu šiem cilvēkiem, ir svarīgi paaugstināt viņu motivāciju, ļaut noticēt savām spējām, radīt apstākļus pašrealizācijai. Tieši tāda ir Liepājas Neredzīgo biedrības pieeja.

Biedrības mērķis ir veicināt dzīves kvalitātes uzlabošanu un integrāciju sabiedrībā personām ar pilnīgu vai daļēju redzes zudumu, kā arī cilvēkiem ar cita veida invaliditāti, apvienot cilvēkus ar invaliditāti, motivēt viņus līdzdarboties pilsoniskas sabiedrības veidošanā. Biedrības darbība ir vērsta uz invalīdu līdzdarbību, lai katrs būtu iesaistīts, piederīgs un noderīgs.

Liepājas Neredzīgo biedrība koordinē Liepājas pilsētas un rajona invalīdu NVO sadarbības tīklu, kurā ir apvienojušās 16 organizācijas. To pārstāvji regulāri tiekas, lai pārrunātu aktuālos jautājumus, gūtu atbalstu, saņemtu ierosmes vai vienotos par kāda jautājuma tālāku risināšanu. Biedrībai ir savs izdevums „Gaisma Tumsā", kurš tiek sagatavots redzīgo, Braila rakstā un audioierakstā.

Neredzīgo biedrības telpas ir iekārtotas atbilstoši Universālajam dizainam. Klientiem ir iespēja izmantot biedrības rīcībā esošo transportu un asistentu-pavadoņu pakalpojumus, kā arī nepieciešamības gadījumā var viņus var nodrošināt ar naktsmītni.

Biedrībā cilvēki ar invaliditāti apgūst mājturības un saimniecības darbu veikšanas iemaņas, mācās mezglošanu, floristiku, datoru lietošanu, klavierspēli. Notiek fiziskas aktivitātes - sportošana trenažieru zālē, nūjošana, galda spēļu turnīri. Ir iespēja izmantot trenažierus un iesaistīties saskarsmes un atbalsta grupās.

Visās šajās aktivitātēs cilvēki ar invaliditāti nav tikai dalībnieki. Viņi ir darītāji, pateicoties kuriem šīs aktivitātes top. Dalībnieki iesaistās telpu remonta un labiekārtošanas darbos, organizē sporta spēles, māca citus – katrs var atrast pielietojumu savām spējām un just gandarījumu par rezultātu.

Biedrības īpašs lolojums ir sociālās rehabilitācijas un izziņas centrs lauku vidē "Dvēseles veldzes dārzs". Tas ir lauku īpašums, kurā cilvēki ar invaliditāti paši audzē augļus un dārzeņus, paši novāc ražu un izmanto to. Īpašumā ir arī mājdzīvnieki – aitas, vistas, truši, kaķi. Brīvprātīgie un cilvēki ar invaliditāti piedalās apkārtnes uzkopšanā, augsnes sagatavošanā, zaru izzāģēšanā, stādīšanā, sēšanā, putnu vērošanā, klausīšanās u.c.

Dārzā ir iekopts Sajūtu parks, kurā neredzīgie cilvēki var atpazīt augus un puķes pēc smaržas un ar taustes palīdzību. Ir izveidotas meža takas, garšaugu un „baso pēdu" taka, celiņi ar dažādu segumu. Ir uzstādīti āra trenažieri, spēļu komplekts "Āra šahs un dambrete", izveidots košumkrūmu labirints. Tiek ierīkots dīķis, lai tajā varētu izbaudīt peldi gan aktīvi peldētāji, gan cilvēki ratiņkrēslos un vecāka gadagājuma cilvēki.

Labiekārtojot un pielāgojot izziņas centru "Dvēseles veldzes dārzs", biedrība vēlas panākt, lai izveidotie pakalpojumi būtu pieejami ikvienam tuvākā un tālākā apkārtnē dzīvojošam, tai skaitā arī tūristiem, ģimenēm ar bērniem un cilvēkiem ar dažāda veida invaliditāti.

Biedrības panākumu atslēga ir ticība cilvēka spējām un tas, ka it viss – mācību vide, saturs un metodes - ir pielāgots mērķgrupas konkrētajām vajadzībām.

3.attēls. Projekta ODEon dalībnieki Dvēseles veldzes dārzā Latvijas mācību sesijā

3. Kopienas resursu koordinācija pieaugušo izglītošanai – Aizputes novada pieredze

Aizputes novads ir neliela lauku teritorija Kurzemes plānošanas reģionā. Novadā ir izveidots savs Mūžizglītības centrs kā pieaugušo izglītības atbalsta struktūrvienība.

Centra darbības programmā ir iekļauti vairāki svarīgi uzdevumi:

1. Pilnveidot pieaugušo izglītotāju kompetences, stiprināt pašvaldību kapacitāti pieaugušo izglītošanas jomā.

2. Veicināt pieaugušo izglītības organizāciju sadarbību, kuras strādā ar pieaugušajiem ar ierobežotām iespējām.

3. Apzināt labās prakses pieredzi darbā ar dažādām sociālajām grupām un izveidot ieteikumus nelabvēlīgā situācijā esošo iedzīvotāju iesaistei izglītībā.

Šo uzdevumu veikšanai centrs veido aktīvu sadarbību ar dažādām organizācijām.

Tā kā attālināti dzīvojošie iedzīvotāji reti apmeklē novada centru, Mūžizglītības centrs cenšas viņus iesaistīt ar biedrību palīdzību. Sadarbībā ar Kurzemes NVO atbalsta centru biedrībām tiek organizētas informatīvās dienas un semināri. Aizputes novada dome jau vairākus gadus organizē projektu konkursu biedrībām sabiedrības izglītošanai, vides sakārtošanai un jaunu iniciatīvu attīstīšanai. Aktīvākajiem biedrību biedriem tiek piedāvāti pieredzes apmaiņas braucieni uz Saldu un Brocēniem, lai smeltos pozitīvo pieredzi, aktivizētu sabiedrību un stiprinātu savu biedrību. Tiek īstenota arī sabiedrības izglītošana par biedrību darbu.

Viena no aktuālajām mērķgrupām Aizputes novadā ir jaunieši. Mūžizglītības centrs kopīgi ar Latvijas lauku konsultāciju centru organizēja mācību ciklu „Atbalsts lauku jauniešiem uzņēmējdarbības veicināšanai", kurā jauniešiem bija iespēja doties pieredzes apmaiņā pie tuvējo novadu jaunajiem uzņēmējiem. Sadarbībā ar Kopienu attīstības centru ir realizēts projekts „Aktīvs un radošs dzīvesveids bērnu un jauniešu ar garīgās attīstības traucējumiem un senioru dzīves kvalitātes uzlabošanai un veicināšanai Kurzemes reģionā". Viena no aktivitātēm bija jauniešu radošā un profesionālā nometne.

Iedzīvotāju izglītošanā Mūžizglītības centrs iesaista pārējās pašvaldības iestādes. Sadarbībā ar pagastu bibliotēkām tiek organizēti pasākumi e-prasmju apguvei, novada muzejā notiek radošās darbnīcas lietišķās mākslas jomā, skolā tiek īstenots nodarbību cikls ģimenēm par veselīgu ēdienu.

Kopienas izglītība Aizputes novadā notiek, aktivizējot vietējos resursus un koordinējot to sadarbību.

4.attēls. Nodarbība Koka lietu darbnīcā Aizputes novadpētniecības muzejā

4. Pieaugušo izglītība etniskās kultūras kontekstā – Alsungas novada pieredze

Pieaugušo Izglītība Alsungas novadā ir fokusēta uz etniskās identitātes saglabāšanu. Tam par pamatu kalpo fakts, ka novadu apdzīvo viena no Latvijas etnogrāfiskajām grupām – suiti. Tā ir neliela katoļu kopiena luterticīgajā Kurzemē ar neparastu kultūrvidi. To raksturo burdona dziedāšana, bagātās kāzu tradīcijas, spilgti tautas tērpi, suitu valoda, vietējie ēdieni, reliģiskās tradīcijas, gadskārtu ierašas.

Suitu kopienai sarūkot, tās pārstāvji aktīvi iesaistījās sava kultūras mantojuma saglabāšanā. Ir izveidots etniskās kultūras centrs "Suiti", kas organizē seminārus, tradīciju skoliņas bērniem, novadu mācību izglītības iestādēs. Suiti izmanto savas kultūras elementus sabiedriskos pasākumos: kāzu rituālos, spēlēs un rotaļās, stāstnieku tradīcijās, ģimeņu godos, darba un sadzīves situācijās.

Kopienas tradīciju apguvei tiek organizētas vasaras nometnes. Pateicoties biedrības iniciatīvām, Alsungā ir izveidota un darbojas aušanas darbnīca, uzsāktas kokļu apmācības bērniem, kā arī sarīkoti trīs starptautiski burdona dziedāšanas festivāli. Savukārt, biedrība "Suitu amatnieki" organizē pieaugušo mācības dažādās amatniecības un mākslas nozarēs.

2009.gadā Suitu kultūrtelpa tika iekļauta UNESCO Pasaules nemateriālās kultūras mantojuma sarakstā. Vairāku iesaistīto pušu sadarbībā tiek īstenotas izglītības aktivitātes ar mērķi praktizēt tradīcijas to daudzveidībā un pēc iespējas plašāk iesaistīt vietējo sabiedrību prasmju apguvē. Mācīšanās notiek arī kultūras elementu izpētes un dokumentēšanas formā, pierakstot receptes, vietvārdus, tautasdziesmas.

Suitu kopienas izglītības un kultūras aktivitātes ir stiprinājušas kopienas dalībnieku pašlepnumu un pašapziņu. Suitiem ir izdevies pierādīt, ka kultūras mantojuma saglabāšana var kalpot arī kā attīstošs motīvs pašvaldībai, tās virzītājspēks.

5.attēls. Starptautiskais burdona festivāls Suitu zemē 2017

5. Metodes vietējās kopienas informēšanai – Kipras pieredze

Balstoties uz OPEI (Organizācija Eiropas jautājumu veicināšanai) pieredzi darbā ar jauniešiem un cilvēkiem lauku apvidos, ir apzināta problēma ar izglītības pieejamību. Lauku iedzīvotājiem ir zems izglītības līmenis, un viņiem ir citas prioritātes nekā bērnu nosūtīšana studijām augstskolās. Grūtības ir jauniešiem, kuri saskaras ar ģimenes problēmām. Viņiem ir vecāki ar zemu ienākumu līmeni un izglītības līmeni, un viņi nesaņem nekādus ieteikumus uzsākt vai turpināt izglītību. Šie apstākļi ir par pamatu tam, ka daudziem cilvēkiem ir grūtības atrast savu ceļu uz izglītību.

Problēma: grūtības atrast ceļu uz izglītību.

Šī problēma visvairāk ietekmē pieaugušos:

- lauku apgabalos
- sociālā riska ģimenēs
- gados jaunus cilvēkus
- pieaugušos ar zemu ienākumu līmeni

Domājot par izglītības ilgtspēju, OPEI lielu uzmanību pievērš darbam ar ģimenēm. Jo no ģimenes pieredzes, kultūras un vērtībām ir atkarīgs, kādu izglītību saņems bērni un vai viņi to turpinās pieaugušo vecumā.

Ģimenes no lauku apgabaliem, kurās vecākiem ir zems izglītības līmenis, nesniedz saviem bērniem nekādus ieteikumus mācīties. Sociālā riska ģimenēs vecāki ieteikumu vietā novērš savus bērnus no domām par izglītību. Finansiālās grūtībās nonākušas ģimenes nav ieinteresētas virzīt savus bērnus uz izglītības turpināšanu. Jauniešiem pašiem trūkst pieredzes meklēt savu izglītības ceļu.

Problēmas risināšanā tiek iesaistīti resursi:

- Izglītības konsultanti
- Pieaugušo izglītības centri
- Mūžizglītības iespējas
- Informācija vietējās kopienās

Metodes vietējo kopienu informēšanai

OPEI sniedz vietējām kopienām informatīvu atbalstu šādi:

- Regulāri nosūta informatīvus ziņojumus par izglītojošām darbībām vietējām kopienām
- publicē aktuālo informāciju Pafosas ziņu portālā
- OPEI treneri piedalās kopienas sanāksmēs, stāsta par izglītības iespējām un atbild uz jautājumiem. Viņiem ir arī pieredze, palīdzot jauniešiem mācību pasākumos.
- OPEI ir noslēgusi vienošanos ar brīvprātīgajiem, kas ir kopienas locekļi un kas izplata informāciju savās darba vietās un ikdienas saskarsmē
- OPEI ir parakstījis sadarbības līgumu ar PAFOS 2017 Eiropas kultūras galvaspilsētu
- OPEI karjeras konsultants dodas uz vietējām kopienām, iepazīstas ar cilvēkiem un konsultē viņus par pieejamajām izglītības aktivitātēm
- OPEI izmanto kopienas brīvdienu un vietējos pasākumus, lai veiktu informatīvas kampaņas

OPEI strādā sertificēti treneri, jaunatnes darbinieks un karjeras konsultants. Viņi regulāri sazinās ar vietējām kopienām, vietējo presi un jauniešiem visā valstī, it īpaši lauku apvidos.

OPEI mudina pieaugušos piedalīties izglītības programmās un pasākumos augstskolās, nacionālajos semināros, jaunatnes aktivitātēs, pieaugušo izglītības centros un mūžizglītības institūtos. Jauniešiem un pieaugušajiem tiek sniegts priekšstats par darba tirgū aktuālām profesijām un informācija par ES apmaiņas un izglītības projektiem

6.attēls. Jauniešu informēšana par izglītības iespējām OPEI

6. Mācības iesaistei darba tirgū – Kipras pieredze

OPEI (Organizācija Eiropas jautājumu veicināšanai) ir iesaistīta vairākās programmās, kuru mērķgrupa ir cilvēki ar apgrūtinātām izglītības iespējām. Viena no tādām ir bezdarbnieki lauku reģionos, kuri dzīvo attālināti no salas ekonomiskajiem centriem. It īpaši jaunieši, cilvēki ar zemu izglītību un cilvēki ar zemu ienākumu līmeni. Viņiem nepieciešamas mācības, kurās iesaistoties, pēc tam ir iespēja atrast darbu dzīves vietas tuvumā. Šāds mācību piedāvājums nav pieejamas, bet vispārējie mācību kursi viņu situācijai nav piemēroti.

Metode: izzināt vietējās kopienas vajadzības un veidot kursus ar tām atbilstošu saturu. Strādājot lauku apvidos, trenerim ir jāizprot apgabala vajadzības un īpatnības. Kursu saturs ir jāveido, pielāgojot to konkrētās teritorijas ekonomiskajai situācijai, darba tirgus pieprasījumam, kā arī iedzīvotāju motivācijas līmenim, dzīves un domāšanas veidam. OPEI ir veiksmīga pieredze šādas pieejas īstenošanā.

Sākotnējais mērķis ir ievirzīt cilvēkus mācībās un pēc tam radīt atmosfēru jauniem mācību ieguldījumiem. OPEI izmanto visus pieejamos resursus, lai cilvēki vispirms atnāktu pie viņiem un pēc tam saprastu, ka ir nepieciešams mācīties vēl un vēl. Ir jāsāk ar prasmēm, kuras ir būtiskas ikdienas darbā, un jāakcentē izglītības un mūžmācīšanās nozīme. Kursi jāprojektē tā, lai tie būtu lietderīgi jauniešiem, ļautu saskatīt tiešos ieguvumus no mācībām. Trenerim ir jāspēj runāt viņu valodā, koncentrēties uz viņu īpašo situāciju, risināt problēmas, ar kurām viņi saskaras, un sniegt ierosinājumus. Jautājumi, kuru risināšana izraisa paaugstinātu jauniešu interesi, ir vietējo produktu popularizēšana, to tirdzniecība un nelielu ģimeņu vienību izveide mazos uzņēmumos, kuri šīs vienības var iekļaut. Mērķis ir – tā uzlabot jauniešu prasmes, lai viņi varētu atrast darbu, nepametot savu teritoriju.

Šajā darbā svarīgas ir tādas skolotāja kompetences kā ieinteresēta un atbalstoša attieksme, metodiskās prasmes un spēja neizdegt.

OPEI izmanto subsidētās programmas, lai piedāvātu jauniešiem bezmaksas programmas, kuras ir izstrādātas atbilstoši vietējiem apstākļiem. Šīs programmas risināšanai būtu jāpaaugstina arī mūžizglītības centru pieejamība, kā arī efektīvāk jāizplata informācija par pieejamajiem kursiem.

7.attēls. Praktiskās mācības jauniešiem Kiprā

7. Kā motivēt mācībām darbiniekus ar zemu izglītības līmeni – Kipras pieredze

Problēma: viesnīcu darbinieki ar zemu izglītības līmeni

Tūrisms ir viens no galvenajiem ienākumu avotiem Kiprā, līdz ar to ir svarīgi celt šajā nozarē strādājošo kvalifikāciju. Visiem tūrisma jomas darbiniekiem ir pieejami kursi, un lielākā daļa no tiem nesagādā darba ņēmējiem papildus izmaksas. Lielākā daļa no Nacionālā mūžizglītības fonda tiek novirzīta tūrisma darbiniekiem, un Kipras Cilvēkresursu attīstības iestāde piedāvā daudzas programmas, kas paredzētas viesnīcu darbiniekiem.

Grūtības izraisa šīs grupas pieaugušo, viesnīcu darbinieki ar zemu izglītības līmeni, mentalitāte. Viņi neizvēlas nevienu no piedāvātajām programmām. It īpaši tas attiecas uz darbiniekiem ar zemu ienākumu līmeni un pagaidu darbiniekiem. Lai iesaistītu viņus izglītībā, nepieciešams pārliecināt viņus apgūt pieejamos kursus.

OPEI (Organizācija Eiropas jautājumu veicināšanai) mērķis bija – iemācīt viesnīcu darbiniekus mācīties, izmantojot brīvi pieejamos kursus. OPEI pārliecināšanas darbu uzsāka pakāpeniski. Viņi centās darbiniekus iesaistīt katru sezonu vismaz vienā obligātā seminārā. Šajā gadījumā izšķiroša nozīme bija sadarbībai ar viesnīcas vadību. Viesnīcas, kuras nolēma sadarboties, piekrita, ka darbinieki apmeklē semināru darba laikā. Rezultāti bija ļoti iepriecinoši. Treneris nepārtraukti mudināja viesnīcas darbiniekus iesaistīties bezmaksas profesionālās kvalifikācijas celšanas kursos, un daudzi no viņiem reģistrējās valodu un profesionālo prasmju kursiem.

OPEI pieredze liecina, ka mazākiem kvalificētiem darbiniekiem viesnīcu industrijā ir vajadzīgs atbilstošs iedrošinājums iesaistīties pieaugušo izglītībā. Ir jāveic nopietns preventīvais darbs, lai mainītu viesnīcu darbinieku mentalitāti un radītu izpratni, ka mācīties nekad nav par vēlu. Mācīšanās mācīties ir panākumu atslēga.

8. Kopienas teātra iespējas pieaugušo izglītošanā – Itālijas pieredze

Kopienas teātris ir sociālā darba veids, kurā tiek izmantots teātris. Teātris NUCLEO ir šāds kopienas teātris, kas 1980. gadā izveidots Argentīnā, bet patlaban darbojas Itālijā. Tā mērķis ir integrēt Kopienu, izmantojot mākslinieciskas darbības, piemēram, aktieru darbu, mūziku, dejas, kostīmu un dekorāciju izgatavošanu. Darbības pamatā ir dažādu paaudžu cilvēku sadarbība un ideja par kolektīvas atmiņas atgūšanu. Tam tiek izmantotas īpašas metodes un vingrinājumi, kā arī iesaistīti aktieri, mūziķi un citu skatuves mākslu profesionāļi.

Savas darbības laikā NUCLEO teātris ir izveidojis metodisko ietvaru pieaugušo iesaistei izglītībā ar drāmas metodi. Teātris veido savus projektus gan ar iedzīvotājiem, gan arī ar citu jomu profesionāļiem- pedagogiem, psihologiem, psihoterapeitiem, sociālajiem darbiniekiem. Šie speciālisti ir piedzīvojuši pieaugošu pieprasījumu pēc iejaukšanās sarežģītās sociālās situācijās, kurās nepieciešama cilvēka personības potenciāla stiprināšana. Tas ļauj izstrādāto pieeju izmantot plašāk, radot labvēlīgus apstākļus izglītības pieejamībai un motivācijai iesaistīties.

Dalībnieku tikšanos laikā tiek izmantotas tādas darba metodes kā kopienas dziesmas un ritma spēles, fiziskās pašizteiksmes un deju vingrinājumi, skatuvisko un kostīmu dizaina principi, marionetes.

Teātris NUCLEO strādā ar tādām sociālā riska grupām kā garīgi slimie, ieslodzītie, seniori. Darba pieredzē ir gūta atziņa, ka kopīga šo grupu problēma ir zema pašapziņa, un tieši no šīs problēmas risinājuma ir atkarīgas iedzīvotāju iesaistes iespējas kopienas dzīvē un izglītībā. Vienā no projektiem teātris iestudē izrādi ar ieslodzītajiem. Jo tā šiem cilvēkiem ir pašrealizācijas iespēja, kas ļauj justies brīvi nebrīvē un vieš cerību par nākotni. Cits projekts veltīts senioru iesaistei. Dāmas un kungi gados mācās izteikt sevi kustībā, skaņā, komunikācijā. Šis projekts parāda, cik nozīmīga loma mācīšanās procesā ir emocijām. Atklājot iespējas sevī, dalībnieki atklāj no jauna pasauli, un tas vedina turpināt mācīšanās ceļu.

8.attēls. Kopīga instalācijas veidošana TOTEM festivālā Ferrārā 2017

Foto: L.Puķīna

9. Caur bērniem uz vecākiem – Itālijas pieredze

Teātris NUCLEO aktīvi iesaistās vietējās kopienas iedzīvotāju integrācijā. Teātris atrodas Ferrāras pilsētā, kuras iedzīvotāju sastāvs ir daudznacionāls, pēdējā laikā īpaši pieaugot migrantu skaitam. Pilsētas nomalē dzīvo daudz trūcīgo slāņu iedzīvotāju, kuri tikai retu reizi dodas uz pilsētas centru. Ir cilvēki ar ierobežotām iespējām, atšķirīgu reliģisko piederību. Kopienas sastāvs ir dinamisks, iedzīvotāju nacionālās un sociālā dažādība kļūst par iemeslu grupu nošķirtībai. Taču kopienas labklājība lielā mērā ir atkarīga no tās locekļu attiecībām. Līdz ar to kopienas integrācijas veicināšana kļūst par vienu no sociālajām problēmām, kuras risina Emilia- Romagna reģions. Reģiona Kultūras ministrija katru gadu piešķir finansējumu noteiktu sociālo prioritāšu īstenošanai, un NUCLEO teātris iesaistās šajā programmā ar saviem projektiem.

Teātris sociālos projektus īsteno ar drāmas metodi, atrodot tai atšķirīgus pielietojumus. Kā tuvināt pieaugušos, kuri neuzticas citu grupu piederīgajiem? NUCLEO teātris piedāvā interesantu risinājumu. Kopīga vērtība visiem pieaugušajiem ir viņu bērni. Un teātris ir iestudējis bērnu izrādi, uz kuru tiek aicināti visi vecāki. Izrāde ir par problēmu, kas satrauc pašus bērnus – atstumtība. Tajā piedalās vairāku tautību bērni no tuvējām skolām, tai skaitā no speciālās skolas. Mūzika, kustība, video – bērni atveido dažādas sāpīga pārdzīvojuma pilnas situācijas, vēršas ar uzrunu pie skatītājiem. Skatītāju zāle ir pārpildīta: jauni un veci, sievietes un vīrieši – visi ir saviļņoti un vēlas atbalstīt bērnus. Šis ir piemērs, kā kultūrizglītības aktivitātes spēj sniegt praktisku ieguldījumu sabiedrības integrācijā.

9.attēls. Bērnu un jauniešu izrāde “Lielā pasaule” festivālā TOTEM Ferrārā

Foto: L.Puķīna

10. Konstruējot nākotni var mācīt līdzdalību – Itālijas pieredze

Viena no metodēm, kuru izmanto teātris NUCLEO, ir nākotnes laboratorijas metode. Ar šīs metodes palīdzību pieaugušie mācās līdzdalību, identificējot sabiedrības utopijas un resursus un palīdzot attīstīt novatoriskus sociālos projektus.

Metodiku ir izstrādājis Roberts Jungks (Vācija), un to plaši izmanto Ziemeļeiropas valstīs, lai plānotu un uzlabotu pakalpojumus iedzīvotājiem. Tā tika izstrādāta 50. -tajos gados, un īpaša uzmanība tad tika pievērsta kodolieroču pieauguma riskam. Viņa mērķis bija ne tikai protestēt pret kodolieroču lietošanu, bet arī veicināt un organizēt "citu nākotni". Jungks uzskatīja, ka formālā izglītība nostiprina cilvēkos pārliecību par esošo situāciju kā vienīgo iespējamo realitāti, bet neattīsta prasmi iztēloties nākotni. Ar nākotnes laboratorijas metodi viņš vēlējās radīt katram cilvēkam iespēju izpaust savus resursus savas teritorijas problēmu risināšanai.

Teātris NUCLEO izmanto un ir attīstījis nākotnes laboratorijas metodi. Tās pielietojumā tiek panākts gan izglītojošs efekts, gan arī pilsoņu aktīva līdzdalība pakalpojumu uzlabošanā. Sadarbībā ar Ferrāras pilsētu teātris organizēja nākotnes laboratoriju sesijas trīs ciklos: 1) kritika, 2) utopija, 3) priekšlikumu izveide un priekšizpēte. Tajās piedalījās pieaugušie, vecāki, invalīdi, pusaudži. Viena no tēmām bija “Kādas ir nestabilitātes sekas?” Dalībnieki izteica kritiku par ikdienas dzīves nedrošību, kā arī priekšlikumus tās uzlabošanai, kas varētu noderēt sociālās politikas veidošanai un kopīgiem, visiem pieejamiem pakalpojumiem. Cita sesija “Sestdienas Brīnumkameras telpa Via Darsenā” atgādināja laika mašīnu, kurā var nokļūt vēlamajā nākotnē. Īpašu atmosfēru radīja lasījumi un teatralizētas ainas, kas notika sesijas starplaikos.

Šādā veidā tiek mobilizēti kopienas resursi, lai sadarbībā ar politikas veidotājiem iniciētu jaunus sociālos projektus. Dalībnieki apgūst prasmes izteikt viedokli, uzklausīt citus, kritiski izvērtēt informāciju un sadarbojoties izstrādāt produktīvus priekšlikumus. Kopīgi domājot un praktiski meklējot jaunus ceļus kopīgas vīzijas veidošanai, izzūd pretrunas starp iecerētajām idejām un vairojas cilvēku vienotības un līdzdalības izjūta.

9.attēls. Nākotnes laboratorija darbībā